החזרה בערב שבת

א. שבת דף לח עמוד א

בית הלל אומרים אף מחזירין אמר רב ששת לדברי האומר מחזירין אפילו בשבת ואף רבי אושעיא סבר אף מחזירין אפילו בשבת דאמר רבי אושעיא פעם אחת היינו עומדים לעילא מרבי חייא רבה והעלנו לו קומקמוס של חמין מדיוטא התחתונה לדיוטא העליונה ומזגנו לו את הכוס והחזרנוהו למקומו ולא אמר לנו דבר.

ב. רש"י מסכת שבת דף לח עמוד ב

מחזירין אפילו בשבת - ביום המחרת, ולא תימא פלוגתייהו משחשכה, והתם הוא דשרו - משום דמוכחא מילתא דאדעתא דאהדורי לצורך מחר שקיל ליה, אבל ביום לא מוכח דשקיל ליה אדעתא דאהדורי, ובטלה לה הטמנה, והוה ליה כמטמין לכתחלה.

ג. תוספות מסכת שבת דף לו עמוד ב

וב"ה אומרים אף מחזירין - אפילו בשבת מחזירין כדאמר בגמרא ולשון נוטלין נמי משמע דבשבת מיירי דבחול לא הוה צריך למיתני נוטלין ולמאן דאסר להחזיר אסר אפילו בחול לבית הלל כשאינה גרופה ולבית שמאי אפי' בגרופה מדקאמר בגמרא לדברי האומר מחזירין מחזירין אפילו בשבת משמע דעיקר פלוגתא הוי בחול ועוד מדקדק ר"ת מדקאמר לא יתן עד שיגרוף ואי לא יתן לא יחזיר בשבת הוא איך יגרוף או יקטום בשבת והוה ליה למימר אלא אם כן גרף וקטם אלא בחול נמי אסור להחזיר וא"ת מה שיעור הוא נותן לאסור בע"ש דהיכא דסלקו בהשכמה פשיטא דשרי להחזיר ואומר ר"י דמשעה שלא יוכלו להרתיחו מבעוד יום אסור להחזיר ומיהו בשבת אפילו רותח אסור להחזיר למאן דאסר דאי לאו הכי מנא ליה דרבי אושעיא סבר מחזירין אפילו בשבת דילמא קומקומוס של חמין רותח הוה ועוד אומר ר"י דמצינו למימר דבערב שבת נמי אסור להחזיר אפילו רותח משעה שאם היה קר לא היה יכול להרתיח מבע"י.

ד. ר"ן טו ע"ב מדפי הרי"ף ד"ה בית

כתבו בתוס' דמדב"ש אסרי כי האי גונא אפי' בגרופה נשמע לב"ה בשאינה גרופה כל שהוא סמוך לחשיכה כל כך אסור ולא נראה לי כן משום דב"ש לטעמייהו אזלי דבעו בכולהו מלאכות שאדם מתחיל מבעוד יום (הוא) אם יעשה מקצת מעשה שלהם קודם לחשיכה אבל לב"ה דמתירין בכולן עם השמש כדאיתא בפרקא קמא אפי' אין שהות ביום כדי להתחמם שרי. ומשום הכי אמרינן בגמרא לדברי האומר מחזירין מחזירין אפילו בשבת משום דלהחזיר סמוך לחשכה לא איצטריך להו לבית הלל דהא בכל מלאכות כולן הן מתירין עם השמש אלא משום דחזרה דשבת גופיה הוא דאצטריכו לאפלוגי אבל אין הכי נמי דאפילו בשאינה גרופה מבעו"י שרי.

ה. בעל המאור שבת דף טז עמוד ב

הא דאמרינן לדברי האומר מחזירין מחזירין אפילו בשבת פירש ה"ר שלמה אפי' בשבת ביום המחרת דלא תימא פלוגתייהו משחשכה התם הוא דשרי דמוכחא מילתא דאדעתא לאהדורי לצורך מחר שקיל לה אבל ביום לא מוכחא מילתא דשקיל לה אדעתא לאהדורי ובטלה הטמנה והוה ליה כמטמין לכתחלה וזהו פירוש רש"י דהוא אזיל לטעמיה דמפרש לה לכולה מתני' בהטמנה והשיאו לרב ז"ל בפי' הזה מפני שראה פ' כירה בין שתי הטמנות סוף במה מדליקין ותחלת במה טומנין וכך היינו מפרשי' בילדותנו מחזירין אפילו בשבת כדברי ה"ר שלמה ז"ל והיינו מביאין טעם לדבר מדתנן ואוכלת עמו לילי שבת ושבת אלמא יום שבת מיקרי שבת סתמא כפירוש רש"י ואחר שראיתי פירוש רבינו חננאל ויתגלה לנו טעם משנתנו שלא הוזכרה כאן הטמנה כל עיקר ונתבררו לנו הדברים ההם נראה לנו לפרש בענין אחר לדברי האומר מחזירין ואפילו בשבת שלא תאמר בבין השמשות הוא דמחזירין כדתנן לא יתן עד שיגרוף או עד שיתן את האפר מדלא קתני לא יתן אלא בגרופה וקטומה וקתני עד שיגרוף או עד שיתן את האפר אלמא בשעה שמותר לגרוף וליתן את האפר קאמר קא משמע לן דהוא הדין דאפי' בשבת משחשכה מחזירין בגרופה וקטומה

ו. אור שמח הלכות שבת פרק ג

ובענין חזרה מבעוד יום כשאינה גרופה, עיין בתוספות ל"ו ע"ב ד"ה ובה"א וברא"ש, והר"ן כתב דלבית הלל דמתירין בפ"ק (יז, ב) להתחיל מבעוד יום דלא גזרי אטו משחשכה בודאי שרי אף באינו גרוף, ובית שמאי לטעמייהו דסברי דאסור, ולכך מבעוד יום כ"ז שאין שיעור לבשל אסור להחזיר עיין שם, וקצ"ע דמ"ש מטעינת קורה דמותר (שם יט, א) משום שאין בה חיוב חטאת, א"כ הכא נמי כיון שנתבשל כמאכל בן דרוסאי תו ליכא משום מבשל, ואמאי גזרו בית שמאי בהא קודם חשיכה, ועיין ר"ן פ"ק ורא"ש שם, ולפי מה שהבאנו לעיל דגזירה שמא יחתה משחשכה א"ש, אבל הר"ן פירש משום מבשל, עיין בכל דבריו, וצ"ע עוד.

ז. ראי"ש מסכת שבת פרק ג סימן ב

ונ"ל הא דאסור מבעוד יום להחזיר לבית שמאי אף בגרופה וקטומה היינו מבעוד יום דומיא דמשחשיכה דכמו משחשיכה דהיינו אחר שנתבשלה נתנה בכירה להשהותה שם. כן נמי מבעוד יום דאסור להחזיר היינו אחר שנגמר בישולה ומניחה עומדת על הכירה עד לערב להחזיק חומה ואם נטלה אז מן הכירה אסור להחזירה אטו שבת. וכולה חדא גזירה היא דכיון דאינה מתבשלת עוד על הכירה הוי כתחלת שהייה ואי שרינן להחזיר מבעו"י אתי נמי להחזיר משחשיכה. אבל כל זמן שלא נתבשלה **כל צרכה** נוטל ומחזיר כל היום. אמר ר' חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב לא שנו אלא על גבה אבל לתוכה אסור להחזיר אמר רב זריקא אמר ר' אמי אמר ר' תדאי לא שנו אלא עודן בידו אבל הניחן על גבי קרקע אסור אמר חזקיה משמיה דאביי הא דאמר עודן בידו מותר לא אמרן אלא שדעתו להחזיר אבל אין דעתו להחזיר אסור. וארב ששת דאמר מחזירין אף בשבת קאי אבל מבעוד יום מחזירין בכל ענין.

ח. קרבן נתנאל אות כ

כתב זה דמב"ש נשמע לב"ה באינה גרופה וכ"מ ברמזים. וק"ק דבכה"ג ודאי לא גזרינן דלמא אתי לאחזורי בשבת דמזדהר בהכי שלא להעמיד על גבי גחלים ואש בשבת כמו שהזכיר סברא זו להתיר בלא נתבשל כל צורכו ליטול ולהחזיר כל היום ויש לומר שגרף את הגחלים לצד אחד.

ט. שו"ת מנחת יצחק חלק ד סימן כו

והנה בגזירה ע"ש אטו שבת, יש מעלה וחסרון להיכא דאין כאן אלא משום דמניח לכירה לכתחלה בשבת, ומעלה וחסרון להיכא דיש משום איסור בישול ממש בשבת, דהיכא דאין כאן רק משום איסור דמניח לכירה לכתחילה, מעלה דהוי כעין גזירה לגזירה, וחסרון דיש מקום לטעות יותר, והיכא דיש משום איסור בישול ממש, מעלה, דאין כאן מקום לטעות לעשות כן בשבת, חסרון, דיש כאן גזירה אטו איסור דאו'... ובזה נבין ג"כ דברי הרא"ש אשר לכאורה המה נגד סברא, ודברי הש"ס הנ"ל, דבמילתא דאתי לידי חיוב חטאת גזרו רבנן, ודלא אתי לידי חיוב חטאת לא גזרו, והרא"ש חידש כאן להיפוך, דבנתבשל, והמשמעות, אף היכא דליכא משום בישול אחר בישול, דגם בשבת ליכא אלא משום שבות, גזרו רבנן, והיכא דלא נתבשל, ובשבת חייב חטאת, לא גזרו רבנן, - אמנם לפי הנ"ל, שפיר כתב הרא"ש, דהיכא דלא נתבשלה כל צרכה, אף דאיכא איסור דאורייתא בהחזרה בשבת, מ"מ לא גזרינן אטו שבת, דליכא למיטעי, וכמו דס"ל לב"ה בההיא דאונין וכו', ...ולאידך גיסא, היכא דנגמר בשולה, אף דליכא כאן איסור דאו', בהנחתה על הכירה בשבת, ס"ל דגזרינן ערב שבת אטו שבת, ומטעם דאז אתי למיטעי, דמותר להחזיר אפילו בשבת, ואף היכא דליכא חיוב חטאת, לא גזרו לכ"ע, מ"מ כולה חדה גזירה.

י. תוספות מסכת שבת דף מז עמוד ב

מפני שמקרב את כבויו - פירוש דגזרינן ע"ש אטו שבת ובשבת יכול לבא לידי כיבוי אם יגביה הכלי בשעת נפילת הניצוצות ואם תאמר מאי שנא שריית דיו וסממנים ופריסת מצודה דשרינן בפ"ק (דף יז:) עם השמש והכא אסרינן מע"ש שלא יבא לעשות בשבת ותירץ הרב פור"ת דהתם ליכא למיחש שמא יעשה כן בשבת דהא אב מלאכה הן אבל הכא איכא למיחש דלא דמי איסור כל כך במה שמניח כלי תחת הניצוצות ואיכא למיחש שמא יבא לידי כיבוי שיתחיל ליתן המים קודם נפילת הניצוצות וקודם גמר הנתינה יפלו ומכבה בידים או שיגביה הכלי עם המים כנגד הניצוצות כדפרישית ואף על גב דבאותו כיבוי אין בו חיוב חטאת לר' שמעון דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא החמירו אטו כיבוי דחיוב חטאת ואע"ג דהוי גזירה לגזירה קים להו לרבנן דהכא שייך למגזר טפי.

יא. קרבן נתנאל שבת פרק ג אות מ

אבל מבעוד יום מחזירין בכל עניין- אין הפירוש אפילו סמוך לחשכה דהא כבר מסיק דרב ששת סבר דב"ה אוסר להחזיר סמוך לחשיכה בשיעור אם היה קר שלא יתחמם התבשיל קודם שבת, אלא קודם לזמן הזה מחזירין בכל עניין. והכי דייק לישנא מדלא קאמר דוקא אשבת קאי אבל בע"ש נוטל ומחזיר כל היום בכל ענין כדקאמר לעיל בלא נתבשל כל צורכו. ועוד סייעינן להך פירושא לקמן פרק במה טומנין סי' ב דאי לא תימה הכי קשיא דברי רבינו אהדדי ע"ש.

יב. ראי"ש מסכת שבת פרק ד סימן ב

אבל זה ק"ק [על] מנהגם שגורפין ומסלקין את הקדירה ואין מדקדקים היכן מניחין אותה ולחד לישנא דרב חזקיה משמיה דאביי דייקינן מינה לעיל פ' כירה (דף לח ב) דאם הניח על גבי קרקע אע"פ שדעתו להחזיר אסור ואפילו בע"ש נמי אסור להחזיר כדפרישית לעיל. ושמא כאידך לישנא סבירא להו דשרי הניח על גבי קרקע אם דעתו להחזיר. ועודן בידו אפי' אין דעתו להחזיר דבשל סופרים הלך אחר המיקל. ור"ח פירש משום חומרא דשבת חשיבא כשל תורה ואזלינן לחומרא ונ"ל דלא אסרינן חזרה מבעוד יום אלא היכא דנטלה מעל גבי כירה שעתיד להשהות עליה ולהחזירה עליה משום שהייה. שאם אתה מתיר להחזירה מבעוד יום אתי להחזירה משחשיכה. אבל אם החזירה

לשם הטמנה לא אסרינן.

יג. רמ״א אורח חיים סימן רנג סעיף ב

י״א דכל שהוא סמוך לחשיכה, או סמוך לברכו שהוא קבלת שבת לדידן, (הגהות מרדכי), אם הוא סמוך כ״כ שאם נצטנן הקדירה אי אפשר להרתיחה מבעוד יום, דינו כמו בשבת עצמו. ויש מקילין בזה, והמנהג להקל, אך טוב להחמיר במקום שאין צורך כל כך.

יד. ביאור הגר״א אורח חיים סימן רנג סעיף ב

דינו כמו בשבת עצמו. לאו דוקא אלא דאסור בשאינה גרופה וקטומה אבל בגרופה מותר בכ״ע ואין חילוק בין הניחו ע״ג קרקע או עודן בידו כמ״ש הרא״ש שם ואע״ג דבפ״ד לא כתב כן שם העתיק לשון התוס׳ וכדרכו אבל בעצמו ס״ל דמותר כנ״ל. ויש ראיה לדעת זו בירושלמי שם נטלו מבעוד יום מחזירו מבעוד יום משחשיכה מחזירו משחשיכה נטלו מבע״י וקדש עליו היום העמידו בארץ אסור כו׳ אבל בהנך מותר בכ״ע.

טו. משנה ברורה סימן רנג ס״ק עב

אם הוא סמוך כ״כ וכו׳ - היינו אפילו הוא קודם שקיעת החמה איזה זמן דינו כמו בשבת. והיינו רק לענין דבעינן גרופה וקטומה כמו בשבת אבל לענין דעתו להחזיר ושלא יניחנו ע״ג קרקע לא בעינן בזה [תו״ש והגר״א בשם הרא״ש].

טז. שמירת שבת כהלכתה פ״א סע׳ עב

מכיון שיש הרבה חילקי דינים בנוגע להשארת קדירה על גבי האש מערב שבת טוב להקפיד שיהיה כל תבשיל מבושל כל צורכו בערב שבת ושהקדירה תנתן על גבי אש מכוסה לפני כניסת השבת... [הערה ריז: לחוש לשיטת התוס׳ מובאת סי׳ רנג סע׳ ב ברמ״א וע״ש במ״ב ס״ק ע ועד...]

יז. שער הציון סימן רנג ס״ק מז

ולא הזכרתי פינה ממיחם למיחם שזכר המגן אברהם, משום דבלאו הכי יש דעות שמקילין במיחם שני, עיין בתוספות ור״ן, על כן לפי עניות דעתי פשוט דיש לסמוך על המקילין בבעיא זו.

יח. ר״ן שבת י״ז ע״ב (מדפי הרי״ף)

בעי רב אשי פינן ממיחם למיחם מהו מי מחזי כמבשל לכתחלה או שרו במיחם שני כמיחם ראשון ולא איפשיטא וא״ת אדרבה מיחם שני קיל טפי דהא אמרינן לקמן בפרק במה טומנין [דף נא א] לגבי מטמין בדבר שאינו מוסיף דלא אסרו אלא באותו מיחם אבל פינן ממיחם למיחם מותר לאו קושיא היא דהתם היינו לענין מטמין בדבר שאינו מוסיף אבל הכא דאסור משום דמחזי כמבשל טפי מחזי כמבשל במיחם שני מבמיחם ראשון א״נ הכא פירושא דקא מיבעיא לן פינן ממיחם למיחם מהו להחזיר למיחם ראשון ולהחזירה על גבי כירה מי הוי כהניחו על גבי קרקע או לא.

יט. שולחן שלמה רנג ס״ק יב

ולענין לשפוך מים מן הדוד לתוך כוס ולתנם לקדירה העומדת על גבי האש אפשר שראוי להחמיר דכיוון דבפינה ממיחם למיחם פסק המג״א לאיסור ורק המשנ״ב בשעה״צ הכריע להיתר נראה שאין להוסיף על דבריו, ולא שרי ליתן אלא ממיחם שעמד על גבי האש לתוך קדירה שמעמידה על גבי האש אבל אם עירה באמצעות כלי לתוך הקדירה אפשר דחשיב כהניח על גבי קרקע ואסור. אך אעפ״כ נראה דכיוון שמותר להעמיד על האש את הכוס עם המים שבה, לא מסתבר כלל לאסור להעמיד את המים בלבד ע״י עירוי לתוך קדירה שעל גבי האש... ולענין להעביר על ידי כף או מצקת שמכניס בתוך הדוד פשיטא דאין להחמיר דכיון שמכניס הכף לתוך הכלי העומד על גבי האש י״ל דבכאי גוונא לא דמי לפינה ממיחם למיחם שהמיחם השני לא היה בכלל על האש, ומכיוון דהוי ספק אם זה נכלל בבעיא של פינה ממיחם למיחם יש לסמוך על שער הציון.